

УДК 323.1: 572

Ю.В. МОСАЄВ

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ КОМУНІСТИЧНОЇ ПРОПАГАНДИ В УКРАЇНСЬКИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Мосаєв Юрій Володимирович – доцент кафедри соціології та соціальної роботи Класичного приватного університету, кандидат соціологічних наук (м. Запоріжжя)

Стаття присвячена проблематиці пропаганди комуністичної ідеології в сучасних українських засобах масової інформації. В роботі проведено політологічний аналіз каналів та методів пропаганди комуністичної ідеології в сучасних українських засобах масової інформації. В статті проаналізовано якісні та кількісні характеристики ефективності пропаганди комуністичної ідеології в сучасних українських засобах масової інформації.

Ключові слова: комунізм, пролетаріат, буржуазія, канали поширення інформації, політологія, ідеологія, побутний рух, пропаганда.

Статья посвящена проблематике пропаганды коммунистической идеологии в современных украинских средствах массовой информации. В работе проведен политологический анализ каналов и методов пропаганды коммунистической идеологии в современных украинских средствах массовой информации. В статье проанализированы качественные и количественные характеристики эффективности пропаганды коммунистической идеологии в современных украинских средствах массовой информации.

Ключевые слова: коммунизм, пролетариат, буржуазия, каналы распространения информации, политология, идеология, рабочее движение, пропаганда.

The article is sanctified to the range of problems of propaganda of communist ideology in the modern Ukrainian mass medias. The political science analysis of channels and methods of propaganda of communist ideology is in-process conducted in the modern Ukrainian mass medias. In the articles analysed quality and quantitative descriptions of efficiency of propaganda of communist ideology are in the modern Ukrainian mass medias.

Key words: communism, proletariat, bourgeoisie, channels of distribution of information, political science, ideology, workers motion, propaganda.

© Ю.В. Мосаєв, 2012

Постановка проблеми. Комуністична ідеологія на українських теренах була домінуючою протягом ХХ століття, але з набуттям Україною незалежності комуністична ідеологія опинилася в складній ситуації. З одного боку, більшість націоналістичних партій сприяли процесу заборони комуністичної ідеології в Україні, але швидка відміна цієї заборони говорить про важливе місце комуністичної ідеології в українському політикумі. На практиці ця теза була засвідчена фактом постійних перемог Комуністичної партії України на парламентських та місцевих виборах усіх рівнів протягом 90-х років ХХ століття. Та й друге місце лідера згаданої партії П. Симоненка на президентських виборах 1999 року тільки підтверджує цю тезу. Останнє десятиліття стало не кращим для розвитку даної партії, але те, що дана партія є фаворитом парламентських виборів 2012 року, говорить про незгасиму популярність комуністичної ідеї серед українців. Тому нам цікаво проаналізувати особливості пропаганди комуністичної ідеології в українських засобах масової інформації.

Мета дослідження. Дослідити особливості пропаганди комуністичної ідеології в українських засобах масової інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дослідження пропаганди комуністичної ідеології в українських засобах масової інформації в українській політології є недослідженою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунізм (від латн., communis - загальний, всезагальний) — суспільно-політична течія, яка стверджує

за позначку встановлення суспільства, заснованого на єдиній загальнонародній власності на засоби виробництва, здійснення самоврядування, досягнення рівноправ'я, розподілу матеріальних і соціальних благ «за потребами» [10]. Апологети трактують цей термін, як суспільно-економічна формація, що ґрунтується на розповсюдженні засобів виробництва серед трудівників. До того ж, комунізм можна трактувати і як філософське вчення про майбутнє безкласове суспільство, в якому відсутня експлуатація людини людиною та панують загальна рівність і братерство всіх людей у суспільстві. Сьогодні, виходячи з теорії відкритих та закритих суспільств, комунізм — це утопічна ідеологія тоталітарного суспільства, що базується на табірній економіці; це одна з крайніх форм колективізму, що веде до пригнічення та деградації соціального суб'єкта — людської особистості [15].

У громадянських відносинах комуністичне та інші «ліві» вчення наголошують на домінуванні інтересів колективу над інтересами особистості. Відчуження приватних інтересів особи в комунізмі починається із скасування приватної власності на засоби виробництва, її експропріації.

Марксистська доктрина розвитку суспільства запліднила не тільки комуністичний, але й соціал-демократичний рух. Соціалізм — суспільно-політична течія, яка ставить за позначку створити суспільство, що характеризується приматом громадських інтересів над приватними, перевагою суспільних форм власності при їх плюралізмі, високим рівнем демократії і прав людини [10]. Пе-

ренесення комуністичних ідей у сферу політики, прийняття комуністичної доктрини, як правило, приводить до встановлення в країні влади тоталітарного типу з оголошенням терору проти класових ворогів і незгодних зі встановленням соціалістичних порядків. Після руйнації політичного ладу СРСР та світової системи соціалізму наприкінці ХХ ст., комуністична державна політична практика зазнала засудження в більшості країн Європи, де раніше існували комуністичні політичні режими.

Комуністична партія України (до 1952 Комуністична Партія (більшовиків) України (КП(б)У) — частина Комуністичної партії Радянського Союзу, що об'єднувала осередки останньої в межах України, керувала всіма ділянками суспільного життя, посідаючи абсолютну владу. Ідеологічно КП(б)У ґрунтувалася на марксизмі-ленінізмі, проголошувала своєю метою побудову комуністичного суспільства. 26 серпня 1991 р. Президія Верховної Ради України видала Указ «Про тимчасове припинення діяльності Компартії України», а 30 серпня — Указ «Про заборону діяльності Компартії України». Після заборони КПУ частина колишніх комуністів вступила до новоствореної Соціалістичної партії України. А 19 червня 1993 р. на з'їзді у Донецьку Компартія була відновлена (формально — заново створена). Очолив КПУ Петро Симоненко. КПУ була офіційно зареєстрована у жовтні 1993 року. Сьогодні комуністична ідея в українському суспільстві майже не представлена на телебаченні через відсутність подібних інтересів у керівництва національного та регіонального телебачення. Основним каналом комуністичної пропаганди в Україні залишаються друковані засоби масової інформації. До зазначених засобів масової інформації відносять партійну газету «Комуніст», загальнонаціональні газети «Робоча газета» та «Київський вісник», молодіжна газета «Нова хвиля», загальнонаціональний щотижневик «Время.ua» та «2000» і місцеві видання, що видаються за участю Комуністичної партії України. Виходячи з того, що ми проживаємо в місті Запоріжжя, то ми фокусуємо увагу на місцевий комуністичний щотижневик «Компас».

Крім газети «Комуніст» та «Компас», у вихідних даних видань не попереджається про те, що ці видання мають стосунок до Комуністичної партії України і лише знавці кадрового складу Верховної Ради України можуть сказати, що серед головних редакторів цих видань значиться член фракції Комуністичної партії України. Незважаючи на це у газетах «Київський вісник» та «Робоча газета» можна прочитати дублювання «Стратегії народного господарства» з газети «Комуніст» [21, с.3]. Подібна ситуація з виступами лідерів даної партії. «Робоча газета» на першій сторінці свого видання від 8 листопада 2011 року [1, с.1] публікує фотосесію проведення Комуністичною партією України заходів з їх символікою та фотопортретами лідерів партії, які ще й проголошують гасла партії. В цих же числах молодіжна газета «Нова хвиля» публікує антикризову програму Комуністичної партії України [22, с.2].

Л. Голубева на сторінках «Комуніста» [5, с.1] прославляє факт появи на історичному просторі Радянського Союзу, проголошуючи пропагандистське гасло «Скажи мені, як ти відносишся до СРСР і я скажу хто ти». Крім того, автор малює в своєму матеріалі ідеалістичну картину мотивів формування СРСР. На її думку СРСР у своїй основі мав високі гуманістичні цінності міжнародної співпраці. З цієї точки зору дуже цікавими є мотиви громадянської війни, яка йшла в постреволюційний час.

Однією з найпоширеніших технологій пропаганди комунізму є роздмухування ностальгічних емоцій, що спрямовано на громадян, які соціалізувалися за часів СРСР. Хоч ця технологія адаптується і в роботі з молоддю. Наприклад, В. Свободін на сторінках «Нової хвилі» переконує читачів в ефективності планової економіки на фоні негативних результатів перших років української незалежності [18, с.3]. Ці думки тісно пов'язуються з пропагандою культу Сталіна, особливо це стосується регіональних видань, де акцентується увага на символічності пам'ятника Й. Сталіну в Запоріжжі та пропонується побудувати подібні пам'ятники і в інших містах України [Погребняк]. До того ж, поширюється думка про велику популярність такої дії особливо в західних областях України. Особливо акцентується увага на необхідності побудови такого ж пам'ятника на Волині. До того ж не забувають у таких публікаціях і представників сталінського оточення. Наприклад С. Орджонікідзе представляється легендою державного управління [9, с2]. Не забувають на сторінках цих видань і про такі постаті як П. Постишев, В. Молотов, В. Чубарь та інші. Звеличується і робота партнерів Комуністичної партії України в інших країнах світу. Наприклад, «Робоча газета» широко афішує друге місце здобуте на виборах в Державну Думу Російської Федерації КПРФ (Комуністична партія Російської Федерації) [2, с.1]. Зокрема видання акцентує увагу на значенні діяльності цієї партії в боротьбі за права робітничого класу. До того ж проголошується, що дана перемога є тенденційною і повинна перерости в масові успіхи комуністів в інших країнах Європи та світу. Невдачі комуністичного руху останніх десятиліть списуються на діяльність зрадників комуністичного режиму. Особливо часто мова йде про діяльність М. Горбачова та О. Яковлева [6, с.12]. В подібних матеріалах акцентується увага на процвітанні шпигунства та диверсій серед вищих ешелонів влади в період перебудови. В той час як на сусідніх шпальтах звеличується управлінська робота Л. Брежнєва [8, с.13]. Звеличення цієї ідеї базується на статистичних викладках, що носять не кількісний, а якісний характер. Наприклад, за кількісний показник вважається ціна на проїзд у громадському транспорті. На нашу думку, цей показник наводиться через маленьку вартість цих послуг. До того ж, у матеріалах застосовується велика кількість соціальних кліше, таких як «кожен пенсіонер міг вписати кілька газет та купити кілька книжок». Ця інформація є цілком правдивою, але вона не констатує того факту, що і в інших країнах в будь-які часи кожен пенсіонер може собі дозволити як газету, так і книгу. Навіть

сьогодні, в період економічної кризи, в достатньо бідній Україні книга та газета обійуться українському пенсіонеру в 50 гривень на місяць, що не є для нього критичною сумою, але питання на якому місці серед нагальних потреб українського пенсіонера знаходиться інформаційний блок, якщо він є другорядним то світоглядні позиції українського пенсіонера не будуть акцентувати увагу особистості на вирішенні цієї проблеми. До того ж акцентується увага на екстенсивному розвитку народного господарства, яке є характерним для індустріального суспільства та аж ніяк не постіндустріального на фоні інформаційної доби. Тому порівняння між особливостями народного господарства в епоху домінування того чи іншого суспільного устрою не є репрезентативним, особливо, коли цей процес аналізується лише з однієї точки зору. Інша сторона такої пропаганда це акцентуація на проблемах сьогодення. Наприклад, видання «Київський вісник» розглядає проблеми заборгованості заробітної плати в сфері освіти і тут не обходиться без ностальгічних послань у часи правління КППС та КПУ [5, с.5].

Досить часто на сторінках «лівих» видань можна прочитати матеріали спрямовані проти політичних опонентів Комуністичної партії України. Наприклад у новорічному номері «Київського вісника» можна почитати матеріал П. Махнюка про лукавність та недолугість політичних акцій партії «Фронт змін» [12, с.1]. Друга частина матеріалу взагалі присвячена побутовим умовам А.Яценюка, де принижуються його потенційні можливості державного управління. В інших матеріалах даного видання часто можна знайти подібні матеріали присвячені Ю.Тимошенко, А.Гриценко, В.Ющенко та іншим політичним діячам, що сповідують «праву» та «правоцентристську» ідеологію. Матеріали присвячені американській спрямованості зовнішньої політики «Фронт змін» можна знайти в щотижневнику «2000» [16]. Це видання налаштоване більш критично, ніж класичні «ліві» видання і, крім політичних кліше, аналізує сутнісні характеристики діяльності тих чи інших суб'єктів політики. Не забувають «ліві» засоби масової інформації і про соціальну проблематику.

Досить гостро обговорюється посилення тенденції зі збільшення кількості дітей в українських інтернатах. Після риторичних питань до держави з приводу її недолугої соціальної політики аналізується питання застосування соціальних технологій у сфері боротьби із соціальним сирітством. Коли стає зрозумілим, що не існує таких технологій, а при малій кількості коштів і не існує надії на їх впровадження в майбутньому, то журналістам не залишається нічого, ніж впливати на людське сумління та пропагувати принципи соціальної політики закладені в програму Комуністичної партії України.

«Робоча газета» не цурається використовувати і культурну тематику для комуністичної пропаганди. Наприклад, критикуючи партію націоналістичного спрямування Н. Максимець наводить історію з «писаним левом» на Луганщині [11, с.4]. Суть історії полягає в тому, що подарунок львівських

митців у Луганську досить часто потерпає від актів вандалізму. Партії націоналістичного спрямування бачать у цьому політичний підтекст. Тобто, на їхню думку, вандалізм проти «писаного лева» має політичний підтекст. Автори ж навпаки бачать у цьому неякісну роботу автора і вважають, що під орудою місцевих митців можна було б зробити космополітичну галявину, яка б не мала націоналістичного контексту. Не менш активно використовує тему культури і «Комуніст» аналізуючи пакет документів, які повинен підписати учасник телешоу, приходять до висновку про те, що брати участь в українських талант-шоу досить небезпечно для подальших соціальних перспектив особистості [4, с.4].

В даному випадку автор апелює до умов, що не дають можливості на фоні ринкової економіки захистити соціальні та економічні інтереси працівників культури в Україні. В пошуках альтернативи вони пропонують участь у Слов'янському базарі, що проводиться у Вітебську під патронатом президента Білорусі О. Лукашенка. Крім того, наявна тенденція до звеличування зразків культури радянського часу. Найбільш алогічним у цьому є віднесення до цієї когорти зразків протестної культури творів українських дисидентів, таких як В.Івасюк, В.Симоненко та інших. Ще більш дивним є ідеалізація творчості Дж. Ленона в боротьбі за соціальну справедливість [19, с.4]. Тобто людина, яка свого часу в складі британського гурту «Бітлз» розглядалась комуністами як елемент розпусної культури, спрямованої проти пролетарської молоді зараз розглядається як видатний гуманіст «лівого спрямування» останнього часу.

Проводиться в матеріалах даних видань і іміджева пропаганда окремих політичних діячів. Особливо яскраво ця тенденція проявляється на місцевому рівні. Для Запоріжжя характерною є іміджева підтримка таких політиків, як О.Бабурін, О.Зубчевський та О. Семененко. Перший з них є народним депутатом України і найбільш авторитетним комуністом Запоріжжя, другий найбільш яскравий молодий комуніст Запоріжжя та депутат Запорізької міської ради. Найбільш цікавим є позиціонування О. Семененко. Вона є представником молодіжного крила партії, яке вона представляє в Запорізькій обласній раді, будучи постійним учасником обласного комітету з гуманітарних питань. Видання «Компас» позиціонує її в образі «берегині місцевої політики», тобто жінки, яка своїм жіночим характером нівелює чоловічу агресію як у політиці своєї партії так і в роботі Запорізької обласної ради [13, с.5]. До того ж, вона розглядається як приклад ефективного менеджера у відродженні молодіжного комуністичного руху через діяльність українського комсомолу на Запоріжжі. Загалом можна сказати, що на регіональному рівні відпрацьовується триєдина архетип на моделі майбутнього «лівого» політика. Досвідчений менеджер радянської доби, молодий громадський діяч «нігіліст» до сучасного суспільного упорядкування та жінка – гуманіст, яка на перше місце в своєму житті ставить родину.

Не забувають «ліві» видання і про здоров'я. В

багатьох матеріалах згаданих нами видань йдеться про поганий стан здоров'я українців і про відсутність реальних можливостей його покращення через відсутність коштів у державному бюджеті та високий рівень корупції серед працівників сфери охорони здоров'я. В якості альтернативи вони пропонують рецепти народної медицини, що повинні зміцнювати імунітет [18, с.3]. Крім того автори подібних видань публікують і цілі рецепти приготування ліків з народної медицини [17, с.8].

Тема здоров'я активно переплітається зі спортивною тематикою. У всіх згаданих нами виданнях пропагується теза про недоступність спорту для широких мас. Автори констатують елітарність заняття спортом сьогодні. Після цього всі ці видання стали інформаційними партнерами спортивно-розважальної акції «Швидше! Вище! Сильніше!», яка влітку 2011 року проводилася з ініціативи Комуністичної партії України [3, с.1]. У всіх матеріалах, що передують подібним статтям, наголошу-

ється на високій мотивації участі молоді в цій акції через можливість безкоштовного оздоровлення та веселого спілкування з друзями.

Висновки. Комуністична партія України не маючи широкого та вільного доступу до загальнонаціональних медіа-ресурсів у питанні поширення пропаганди комуністичної ідеології, користується послугами власних партійних засобів масової інформації та дружніх опозиційних медіа-ресурсів. Основним каналом поширення комуністичної пропаганди в Україні є друковані газети, що мають електронні версії в Інтернеті. До таких видань відносяться партійні газети «Комуніст», «Компас» і «Молода хвиля» та видання, що вважають комуністичну ідеологію провідною для себе – «2000», «Робоча газета», «Київський вісник», «Время.ua». Згадані нами видання ведуть багатосторонню пропаганду комуністичної ідеології використовуючи для пропаганди матеріали на актуальні для суспільства теми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богун В. Без борьбы нет победы / В.Богун // Рабочая газета -№197- 2011. С.1
2. Буйко Г. Победа Компартии России / Г. Буйко // Рабочая газета -№223- 2011. С.1-2
3. Вольный А. Доступный спорт от коммунистов / А. Вольный /// Рабочая газета -№124- 2011. С.1
4. Востьев Б. Голос с большой дороги / Б. Востьев // Коммунист-№2-2012. С.4
5. Георгієвська В. Епидемия долгов / В. Георгієвська // Компас -№52-2011. С.5
6. Гладили И. Предатели: как Горбачев простил измену Яковлеву / И. Гладили // Коммунист -№103. -2011 С.3
7. Голубева Л. Мы любим тебя, Советский Союз / Л. Голубева // Коммунист №106. -2011 С.1
8. Зуев В. Золотое время Брежневского застоя / В. Зуев // Время.ua-№51-2011. С.13
9. Зуев В. Памяти наркома / В. Зуев // Киевский вестник-№133-2011. С.2
10. Комунізм та соціалізм. Електронний ресурс. - Режим доступу http://the-law.at.ua/publ/politologija/politichna_ideologija/kommunizm/5-1-0-34
11. Максимец Н. Львиная история / Н. Максимец // Рабочая газета -№2-2012. С.4
12. Махнюк П. Одні –за пільги, інші – за владу / П. Махнюк // Киевский вестник -№135-2011. С.1
13. Петраков Г. Для меня главное помочь людям / Г. Петраков // Компас -№43-2011. С.5
14. Погребняк Н. Я жил при Сталине / Н. Погребняк // Компас -№52-2011. С.5
15. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги Т. 1. Основи. 1994 -526с.
16. Попов А. Звездно-полосатое знамя над «Фронтом перемен». Электронный ресурс / А. Попов. Режим доступа <http://2000.net.ua/2000/svoboda-slova/realii/77617>
17. Самойлова Г. При дрожании рук / Г. Самойлова // Компас -№43-2011. С.8
18. Свободин В. Из «плохого» Союза в никуда / В. Свободин // Новая волна -№52-2011. С.3
19. Сергеев А. Джон Ленон. Творчество как оружие в борьбе за справедливость / А. Сергеев // Коммунист-№56-2011. С.4
20. Сотникова О. Время чайных церемоний / О. Сотникова // Киевский вестник -№135-2011. С.4
21. Стратегія відновлення народного господарства – шлях сталого розвитку суспільства та гарантії для особистості // Киевский вестник -№112- 2011. С.1-2
22. Симоненко П. Комуністи пропонують Антикризову програму / П. Симоненко // Новая волна -№45-2011. С.3